

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
доктор педагогічних наук,
старший науковий
співробітник ДНПБ України
імені В.О.Сухомлинського

**130 років з дня народження
Василя Касіяна (1896–1976), ху-
дожника-графіка, педагога**

Народився 1 січня 1896 в с. Микулинці на Івано-Франківщині. Під час навчався у Снятинській семирічній школі почав займатися малюванням. У 1915 мобілізований до австро-угорської армії під час Першої світової війни. Зазнав поранення, перебував у полоні, продовжуючи малювати в екстремальних умовах. Після війни присвятив себе мистецькій освіті. Навчався в Празькій академії образотворчих мистецтв (1920–26) під керівництвом видатного графіка М. Швабінського, де осягнув різні техніки станкової та книжкової графіки: офорт, дереворит, суху голку, літографію.

У 1927 повернувся в Україну і розпочав педагогічну діяльність: працював у Київському художньому інституті, згодом

у Харківському художньому інституті. Провів колосальну роботу з організації та відкриття в Харкові Українського поліграфічного інституту, в якому викладав і завідував кафедрою художньо-технічного оформлення друкованої продукції до 1937 р., коли був звільнений як «ворог народу». У роки Другої світової війни був евакуйований до міста Самарканд (нині Узбекистан), де працював над плакатами й військовою графікою. Після війни повернувся до Києва і тривалий час (до 1961) викладав у Київському художньому інституті. В. Касіян – засновник авторської школи української книжкової та станкової графіки. Його педагогічна концепція ґрунтувалася на поєднанні високої професійної майстерності, національно зорієнтованої образності та виховного потенціалу мистецтва. Значну увагу митець приділяв роботі з книгою як комплексним культурно-освітнім явищем.

Творчий доробок Касіяна охоплює понад 10 тисяч робіт: гравюр, офортів, плакатів, портретів та ілюстрацій. Особливе місце у творчості митця займає шевченкіана, яка стала явищем в українській культурі: він створив п'ять великих циклів оформлення та ілюстрацій до «Кобзаря», ілюстрував поеми «Гайдамаки», «Сон», «Єретик», «Наймичка» та ін. Також Касіян є автором серії портретів Т. Шевченка та близько 30 теоретичних статей про художній спадок Кобзаря, зокрема його офорти. Як художник-ілюстратор створив численні цикли до творів української класичної

літератури, зокрема І. Франка, Панаса Мирного, А.Тесленка та ін. Його ілюстрації виконували не лише естетичну, а й просвітницьку функцію, формуючи художній смак і світогляд читачів.

Окрім художньої та педагогічної праці, Касіян був активним громадським діячем і займався мистецтвознавчими дослідженнями. Його вплив на українське мистецтво XX століття важко переоцінити: він утвердив українську графіку як самостійну й високопрофесійну школу. За свою багатогранну мистецьку діяльність і внесок у розвиток українського мистецтва був удостоєний численних нагород: Народний художник СРСР (1944), Дійсний член Академії мистецтв СРСР (1947). Він був лауреатом Державної премії УРСР імені Т.Г.Шевченка (1964) та отримав цю премію ще раз у 1971 за участь у створенні «Історії українського мистецтва».

Помер 26 червня 1976 у Києві.

100 років від дня народження Ігоря Соневицького (1926–2006), композитора, музикознавця, диригента, педагога

Народився 2 січня 1926 у с. Гадинківці на Тернопільщині. Навчався у Вищому музичному інституті ім.

М. Лисенка у Львові, Віденській музичній академії та Високий державній музичній академії у Мюнхені. Ступінь доктора філософії отримав в Українському Вільному Університеті в Мюнхені (1961). Як професор музикології, викладав в Українському Католицькому Університеті в Римі (1971–80), Українському музичному інституті в Америці (1952–67), Академії Св. Юра в Нью-Йорку, а в роки незалежності – в консерваторіях Львова і Києва, а також вищих навчальних закладах Дрогобича, Івано-Франківська. Дійсний член Української вільної академії наук у США і Наукового товариства ім. Т. Шевченка, член Американського музикологічного товариства та Асоціації американських композиторів, засновник та керівник Центру української культури в Гантері (1983–2003).

Професійна діяльність І. Соневицького охоплювала широку педагогічну, наукову та громадську сферу. У США він співзаснував Український музичний інститут у Нью-Йорку, де викладав фортепіано, диригування, композицію та теоретичні дисципліни, очолював інститут у 1959–61. Був диригентом хорів «Думка» (Нью-Йорк), «Трембіта» (Ньюарк) та Українського хору ім. Тараса Шевченка (Клівленд), організовував концерти, створював молодіжні та оперні ансамблі, активно працював над розвитком музичного життя української діаспори. Його педагогічна діяльність відзначалася глибокою увагою до формування професійної майстерності учнів, поширенням української музичної традиції та виховання національної свідомості через мистецтво.

Автор монографій «Артем Ведель і його музична спадщина» (1966), «Композиторська спадщина Нестора Нижанківського» (1973), «Словник українських композиторів» (1995) та численних статей. Як редактор підготував друге видання «Історії української музики» М. Грінченка, опублікував збірки духовних та хорових творів. У композиторському доробку І. Соневицького: опера «Зоря», балет «Попелюшка», кантата «Любіть Україну» на слова В. Сосюри; фортепіанні твори «Варіації», «Триптих», «Мініатюри», збірник п'єс «Пори Року», фортепіанний концерт «Солоспіви»; солоспіви та хорові твори на слова Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, Є. Маланюка, Богдана-Ігоря Антонича, В. Симоненка та ін.; близько 30 музичних оформлень до драми Лесі Українки «Лісова пісня», І. Франка «Іван Вишенський» та ін.; обробки народних пісень. Важливе місце в його творчості займала українська церковна музика: «Літургія», «Панахида», «Canti spirituali» та «Над Вавилонськими ріками». Архів І. Соневицького зберігається у Львівському інституті церковної музики.

Помер 23 грудня 2006 в Лексінгтоні, штат Нью-Йорк.

**160 років від дня народження
Артемія Готалова-Готліба (1866-1960), історика, педагога**

Народився 15 січня 1866. Згідно з дослідженнями різних учених, імовірно місце народження – Чернівецька область, Кам'янець-Подільський або м. Ясси (Молдова). Навчався в гімназіях Кам'янця-Подільського та Кишинева. У 1886 вступив на історико-філологічний факультет університету в Одесі. Уже в студентські роки активно долучився до наукової роботи, захопився слов'яно-візантійськими дослідженнями, які залишалися його пріоритетом усе життя.

У 1892–1919 викладав у середніх навчальних закладах Кишинева, Одеси, Петербурга, Пскова, Ялти, Черкас. Працюючи в гімназіях, зацікавився педагогічною теорією та методикою шкільної практики, зокрема питаннями фізичного виховання молоді. Часто виїжджав за кордон (1900–20-ті), щоб вивчати організацію освіти у Швейцарії, Франції та Німеччині. Володіння іноземними мовами – французькою, німецькою, англійською, а також грецькою та латиною – дало змогу глибоко аналізувати закордонний педагогічний досвід і спілкуватися з тамтешніми науковцями, педагогами та психологами. Результати цих досліджень публікував на сторінках педагогічних часописів, за що був нагороджений срібними медалями на Всесвітніх виставках у Парижі (1900) та Львезі (1905).

З 1919 активно долучився до формування нової системи освіти: очолював курси політпросвіти та Дитяче містечко ім. Комінтерну (1920) в Одесі, працював заступником завідувача сектору соціального виховання губернського відділу народної освіти. Згодом

викладав у реформованих вишах – Одеському інституті народної освіти та Одеському університеті, де керував кафедрою історії давнього світу та педагогіки. Значну увагу приділяв закордонній педагогіці та бібліотечній роботі, систематизуючи матеріали з історико-педагогічних проблем. Від 1940 – професор, від 1946 – завідувач кафедри історії стародавнього світу та археології Одеського університету.

Наукові інтереси А. Готалова-Готліба були надзвичайно широкими: різні аспекти візантистики та слов'янознавства, історії античного світу та його культури, класичної філології та археології, історії освіти та педагогіки, історіографії та краєзнавства, історико-філософські течії педагогіки тощо. Його творче життя було дуже довгим – понад 60 років.

У вересні 1952 вийшов на пенсію, але й після цього продовжував читати спеціальні курси, керувати аспірантами та співпрацювати з Науковою бібліотекою Одеського університету: був членом ради наукової бібліотеки та її постійним читачем. А незадовго до своєї смерті передав бібліотеці у дар усе своє багате зібрання книг.

Помер 28 липня 1960 в Одесі, де й похований на другому християнському кладовищі.

**140 років від дня народження
Тараса Шухевича (1886-1951),
піаніста та педагога**

Народився 18 січня 1886 у Львові. В 1904 закінчив Львівську гімназію і вступив на правничий факультет Львівського університету. Паралельно навчався у консерваторії Галицького музичного товариства на фортепіанному

факультеті у класі педагога В. Курца. У 1910 закінчив обидва навчальні заклади й почав активну концертну діяльність. У період перших концертів зустрів своє кохання – Ольгу (Олену) Бандрівську, з якою одружився у 1912. Під час весільної подорожі до Італії молоді побували в гостях у Соломії Крушельницької, яка мешкала тоді у Віареджо. Повернувшись з Італії, працював юристом у різних установах, проте ця робота його не влаштовувала – він хотів реалізувати себе як піаніст і педагог гри на фортепіано.

Для підвищення кваліфікації у 1913 вступив до Музичної академії в Берліні, де навчався у відомого піаніста Е. Донаньї. За його порадою давав приватні уроки гри на фортепіано. Проте завершити навчання перешкодила Перша світова війна: був мобілізований до австрійського війська та потрапив на італійський фронт. Після завершення війни, у 1919, вдруге виїхав до Берліна, де приватно займався у професора К. Барта. Брав участь у багатьох концертах у Львові, Празі, Белграді, Берліні, Мілані. Основу його сольного репертуару складали твори українських композиторів М. Лисенка, В. Барвінського, М. Колесси; виконував і твори Е. Ґріга, Р. Шумана, К. Дебюссі та ін. Популяризував у Галичині твори сучасних композиторів, був першим виконавцем

Закінчення. Початок на с. 20

багатьох фортепіанних опусів В. Барвінського, З. Лиська, М. Колесси, Л. Ревуцького та В. Косенка.

З 1922 присвятив себе педагогічній діяльності. Разом з дружиною викладав фортепіано у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка (1922–30, 1933–39), у 1930–33 працював у польській консерваторії ім. К. Шимановського. Від грудня 1939, після реорганізації радянською владою музичних навчальних закладів, – доцент фортепіанного факультету новоствореної Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка, одночасно очолював фортепіанний відділ Львівського музичного училища.

Під час Другої світової війни керував фортепіанним відділом Державної музичної школи з українською мовою навчання. У післявоєнні роки обійняв посаду професора і завідувача кафедри спеціального фортепіано у Львівській консерваторії. Серед його учнів – Л. Стефанівська, Е. Бурачинський, І. Коць, А. Кос-Анатольський, М. Пшеничка (Загайкевич), О. Нижник-Попіль, І. Соневицький, В. Витвицький, а також його дядько Роман Шухевич (Тарас Чупринка). Як педагог, користувався великою повагою серед учнів, попри те, що був дуже вимогливим і ретельно опрацьовував з ними кожен епізод музичного тексту. У 1950 звільнився з консерваторії через хворобу.

Помер у лютому 1951 у Львові, похований на Личаківському цвинтарі.

175 років від дня народження Івана Павловського (1851-1922), історика, педагога

Народився 21 січня 1851 в с. Боброве Кагульської губернії. У 1854 родина Павловських переїхала на Полтавщину й спочатку оселилася в селі Хомутець, а згодом – у Полтаві. У 1870 закінчив Полтавську гімназію, а 1874 – історико-філологічний факультет Київського університету.

В 1874 повернувся до Полтави, де отримав посаду штатного викладача історії у Петровському Полтавському кадетському корпусі. Майже сорок років його життя було пов'язане з цим навчальним закладом: він користувався авторитетом серед кадетів, колег та керівництва корпусу, неодноразово обирався членом педагогічного комітету. Одночасно з педагогічною діяльністю проводив велику громадську роботу: був одним з організаторів у Полтаві народних читань, викладав історію та читав лекції з історії краю в недільних школах.

Значну частину життя присвятив музейній справі, розвиваючи її в межах історіографічних уявлень та культурної політики свого часу. Ще 1895 опублікував статтю, у якій окреслив плани створення музею, присвяченого Полтавській битві. У 1906 став членом Полтавського Церковного Історико-Археологічного Комітету, який 1907 ухвалив рішення про відкриття музею на полі Полтавської битви.

Реалізація цього задуму відбулася у 1909: за тематичними планами та макетами, створеними І. Павловським, Музей Полтавської битви було відкрито, а першим завідувачем став сам Павловський.

Його діяльність охоплювала архівознавство, історичну бібліографію та краєзнавство. Він був членом Наукового товариства імені Т. Шевченка (з 1899), Історичного товариства Нестора-літописця (1896–1918) та Київського товариства старожитностей і мистецтва (1901–17). Співпрацював з часописом «Киевская старина», де було вміщено близько 40 його статей з історії Полтавщини кінця XVIII – XIX ст. Особливої уваги заслуговує його роль секретаря Полтавської вченої архівної комісії (з 1903), діяльність якої сприяла пошуків історико-культурного життя Полтавщини. Наукова спадщина вченого налічує близько 150 публікацій.

Останні роки життя І. Павловського припали на складні та небезпечні часи більшовицького терору. Користуючись беззаперечним авторитетом серед полтавців, він, нехтуючи власною безпекою, надавав допомогу, давав рекомендації та особисто клопотав перед місцевою владою за опальних земляків. З червня 1922 було видано ордер на обшук його квартири та арешт у зв'язку зі справою полтавського священника В. Зеленцова. Проте, коли чекісти прийшли до будинку Павловських, вони змушені були констатувати у своєму звіті, що І. Павловський помер 27 травня 1922 року, а 29 травня був похований.

– Ви відомі передусім як дослідниця історії повсякдення західноєвропейських країн. Чим вона цікава?

– Цей напрям мені завжди імпонував, тому що йдеться про людські досвіди, які водночас і дуже схожі, і дуже відмінні від нашого. Саме зараз працюю над написанням дисертації, присвяченої європейському ранньомодерному застілью. Цікаво показати, як змінювалося середньовічне застілья, бенкети, бачення їжі, статус продуктів у ранньомодерну добу, коли з'являється багато нового – чай, кава, шоколад, саго, картопля. Напрацювання з історії мистецтв і, зокрема, з репрезентації бенкетів та застіль у різних медіумах – гравюри, станковому мистецтві, мініатюрах, – усе це буде пов'язано у цьому дослідженні.

– Як за тих часів поводитися за столом?

– Головними «інструментами» для застілья були ложки й ножі. Збираючись у гості, це треба було брати з собою, адже не в кожного господаря вони були в потрібній кількості. На банкетах їжу дозволялося брати руками, але тільки визначеними пальцями, щоб було вишукано. Про це можна прочитати в середньовічних трактатах.

Якщо ти відпив від кубка, треба було витерти його серветкою, бо кубок за столом зазвичай ділили двоє гостей. Були також конкретні вказівки щодо того, як нарізати м'ясо, і цьому мистецтву треба було довго вчитися.

– Чи мили руки перед трапезою?

– Якщо йшлося про елітарний бенкет, спочатку руки змочували водою з розведеною трояндовою або апельсиновою олією, витирали, а вже потім мили. Для цього використовували луги. У тогочасних трактатах з медицини є поради щодо